

การจัดการสิ่งแวดล้อมกับระบบเศรษฐกิจพอเพียง

จิรายุ พูลฉนวน

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พ.ศ. 2551

หัวข้อสารนิพนธ์ : การจัดการสิ่งแวดล้อมกับระบบเศรษฐกิจพอเพียง

โดย : จิรายุ พูลฉนวน

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อนุมัติให้สารนิพนธ์ (3 หน่วยกิต) ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์.....
(ดร. สมพจน์ กรรณนุช)
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์.....
(ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร)
คณบดีคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

วันที่ ๕ ก.พ. ๕๑

บทคัดย่อ

ชื่อสารนิพนธ์ : การจัดการสิ่งแวดล้อมกับระบบเศรษฐกิจพอเพียง
ชื่อผู้เขียน : นางสาวจิรายุ พูลฉนวน
ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
ปีการศึกษา : 2550

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายเศรษฐกิจพอเพียงด้านที่เป็นแนวทางนำไปสู่การจัดการ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน 2) เปรียบเทียบกลไกของระบบนิเวศกับระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำให้เกิดความยั่งยืน

การตรวจสอบวรรณกรรมพบว่าวิวัฒนาการของระบบนิเวศเป็นไปเพื่อความยั่งยืนของตัวระบบเอง มีขบวนการไหลเวียนของธาตุอาหารและการถ่ายทอดพลังงานเป็นขบวนการหลักที่สัมพันธ์กันทั้งระบบและมีขบวนการย่อยๆที่นำสังคมสิ่งมีชีวิตไปสู่ความยั่งยืนมีปัจจัยกำกับ การเจริญเติบโตไม่ให้เกินขีดจำกัดของระบบ ทำให้ระบบนิเวศมีความเสถียร เศรษฐกิจพอเพียงมีกระบวนการ การทำงานคล้ายกับของระบบนิเวศที่มีการบริหารจัดการแบบองค์รวม ใช้อุปกรณ์ประกอบในสังคมสัมพันธ์กันเกี่ยวโยงการพัฒนา จึงมีความพอประมาณโดยอัตโนมัติ และเป็นผลให้ทุกอย่างสมดุล ไม่มีการเบียดเบียนจนมีความเสียหาย การพัฒนาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้ขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ ในการพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยให้มีความเป็นอยู่อย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียงสาริต การจัดการ การอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในหลายด้าน

1) การบริหารจัดการระบบการเกษตรด้วยทฤษฎีใหม่ หรือระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เช่น เกษตรผสมผสานวนเกษตร สวนสมรม (ภาคใต้) ไร่นาสวนผสม เกษตรธรรมชาติ พุทธเกษตร ฯลฯ

2) การพัฒนาชุมชนให้มีสมรรถนะความเข้มแข็ง เป็นชุมชนยั่งยืน (Sustainable Community) อยู่ได้ด้วยตัวเอง มีการบริหารจัดการอยู่บนพื้นฐานของระบบนิเวศชุมชน

3) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักวิชาการ และหลักการของธรรมชาติ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อม

4) การนำกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืนมาประยุกต์ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) การนำกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืนมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินงาน การบริหารประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกันทุกภาคส่วน

การออกแบบนโยบายเพื่อใช้ประโยชน์เศรษฐกิจพอเพียงมีมิติดังนี้

- 1) มีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับบริบทการใช้ทรัพยากร
- 2) มีพลังงานจากการหมุนเวียน
- 3) มีการหมุนเวียนของเสียกลับไปใช้ใหม่
- 4) มีเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมที่มีความสอดคล้องกับบริบทของประเทศ
- 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความ
- 6) มุ่งองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในระบบการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมกับระบบเศรษฐกิจพอเพียงเล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วย ความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมพจน์ วรรณนุช ซึ่งรับหน้าที่เป็นผู้ให้ คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้กับสารนิพนธ์ฉบับนี้ ทำให้ผู้ศึกษารู้สึกสำนึกในพระคุณของ อาจารย์ที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง ที่ สละเวลาอันมีค่าในการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จตาม วัตถุประสงค์

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม และ อาจารย์พิเศษทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ศึกษามาตลอดระยะเวลาการเรียน หลักสูตร การจัดการสิ่งแวดล้อม

ขอขอบคุณน้องๆ เพื่อนๆ พี่ๆ จส.3 (พิเศษ) ทุกคน โดยเฉพาะพี่จิว (สุวิมล) พี่ผลอง ที่คอย เป็นห่วง และกระตุ้นเตือนจนสารนิพนธ์สำเร็จ ขอขอบคุณ น้องก๊ิก และ เจ้าหน้าที่คณะพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้บริการอย่างเป็นกันเอง และอำนวยความสะดวก ด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดียิ่ง

รวมทั้ง ท่านเจ้าของผลงานทุกชิ้นที่ได้มีการอ้างอิงไว้ในสารนิพนธ์เล่มนี้ ทั้งภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ผู้ศึกษาต้องขอขอบคุณในผลงานอันมีค่าของท่าน ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณพี่จินดา กันธิยะพี่สาวที่แสนดี ที่คอยเป็นห่วงและให้กำลังใจแม้ตัวเองจะอยู่ ในช่วงวาระสุดท้าย ขอให้พี่ได้อยู่ในที่ที่ดี และเหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบแทบเท้า กำลังใจสุดท้าย จาก บิดาและมารดา ถึงแม้ท่านจะไม่สนับสนุนแต่แรกด้วยเพราะความเป็นห่วงในสุขภาพ สุดท้าย ท่านก็ถามว่า จะจบหรือยัง จะรับปริญญาเมื่อไหร่ เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่แค่เพียงคำถาม เดียวสามารถสร้างแรงบันดาลใจและเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้

หากสารนิพนธ์เล่มนี้พอจะมีประโยชน์อยู่บ้าง ผู้ศึกษาขอมอบให้กับท่านผู้มีพระคุณและผู้ หวังดีทุกท่านทั้งที่ได้กล่าวนามไว้ข้างต้น และท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวจิรายุ พูลฉนวน

มกราคม 2551

สารบัญ

	หน้า	
บทคัดย่อ	(3)	
กิตติกรรมประกาศ	(5)	
สารบัญ	(6)	
สารบัญตาราง	(8)	
สารบัญภาพ	(9)	
บทที่ 1 บทนำ		
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1	
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3	
1.3 ขอบเขตการศึกษา	3	
1.4 กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน	4	
1.5 คำถามในการวิจัย	4	
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5	
1.7 การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5	
บทที่ 2 ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม		
2.1 แนวคิดและทฤษฎีระบบนิเวศ	11	c2-1
2.2 โครงสร้างระบบนิเวศ	14	
2.3 การทำงานของระบบนิเวศ	16	
2.4 ภาวะสมดุลของระบบนิเวศ	50	c2-2
2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศและระบบสิ่งแวดล้อม	56	
2.6 นิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	58	
บทที่ 3 การพัฒนา		
3.1 การพัฒนาที่ยั่งยืน	65	
3.2 ผลกระทบจากการพัฒนาประเทศไทย	75	
3.3 การประเมินผลการพัฒนาด้านทรัพยากร	77	
3.4 การพัฒนาที่ยั่งยืนกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	87	

บทที่ 4 เศรษฐกิจพอเพียง	
4.1 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	101
4.2 โครงการในพระราชดำริด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	105
4.3 ทฤษฎีใหม่	121
4.4 การจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย เศรษฐกิจพอเพียง	128
4.5 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน	129
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
5.1 ความเหมือนกันระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงและระบบนิเวศ	133
5.2 เศรษฐกิจพอเพียง การจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน	134
5.3 ข้อเสนอแนะ	135
บรรณานุกรม	137
ประวัติผู้ทำสารนิพนธ์	141

สารบัญตาราง

สรุปสาระสำคัญของแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2550-2554

ตารางที่	หน้า
2.1 อัตราการผลิตเบื้องต้นสุทธิและมวลชีวภาพของระบบนิเวศต่างๆ	22
2.2 เปรียบเทียบจำนวนความหนาแน่น น้ำหนักแห้งของมวลชีวภาพ และการถ่ายทอคลพลังงาน ศึกษาจากผู้บริโภคลำดับที่ หนึ่ง 5 ชนิด ที่มีขนาดแตกต่างกัน	35
2.3 ความแตกต่างของสังคมพืชในทฤษฎี Monoclimax	55
2.4 คุณสมบัติของสิ่งแวดล้อม	57
2.5 แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการบูรณาการภูมิปัญญาตะวันออกเข้ากับ วิทยาศาสตร์	59
2.6 การประยุกต์หลักการและวิธีการอนุรักษ์วิทยาเข้ากับการจัดการสิ่งแวดล้อม	60
2.7 มาตรการในการจัดการสิ่งแวดล้อม	62
2.8 สิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อม	63
3.1 เหตุผลที่กลุ่มพัฒนาเอกชนไม่เห็นด้วยกับ Brundland Report	66
3.2 กลุ่มพัฒนาเอกชนเสนอหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เหมาะสมกับประเทศ กำลังพัฒนา 6 ประการ	68
3.3 การพัฒนาที่ยั่งยืนใน Agenda 21	69
3.4 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของ ประเวศ วะสี	70
3.5 การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติเศรษฐศาสตร์	73
3.6 สรุปประเด็นสำคัญของการประเมินผลแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-9	76
3.7 สรุปรายงานสภาวการณ์ทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในช่วง 10 ปี	82
3.8 สรุปสาระสำคัญของแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2550-2554	91
4.1 ระบบบ่อน้ำบาดน้ำเสีย และวัชพืชน้ำบาด	118
4.2 การดำเนินการด้านต่างๆในชุมชน	125

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1	4
2.1	12
2.2	13
2.3	19
2.4	20
2.5	26
2.6	27
2.7	28
2.8	30
2.9	32
2.10	33
2.11	34
2.12	34
2.13	38
2.14	41
2.15	44
2.16	46
2.17	48
2.18	49
2.19	52
2.20	53

3.1	ตัวแบบดุลยภาพระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	88
3.2	กระบวนการสนับสนุนในการพัฒนาองค์ประกอบทั้งสามส่วนของดุลยภาพ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	89
4.1	กรอบความสัมพันธ์ทฤษฎีใหม่ 3 ชั้นตอน	127